

เรื่องสำคัญในการตรวจสอบบอกอะไร

ดร.เกรียงไกร บุญเลิศอุทัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาการบัญชี

คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(ผู้ประสานงานหลัก)

วันที่ได้รับต้นฉบับบทความ : 20 พฤศจิกายน 2561

วันที่แก้ไขปรับปรุงบทความ : 23 กุมภาพันธ์ 2562

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ : 4 มีนาคม 2562

ดร.ศิลปพร ศรีจันเพชร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาการบัญชี

คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

อนุวัฒน์ ภัคดี

อาจารย์ประจำหลักสูตรบัญชีบัณฑิต

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ศึกษาความสัมพันธ์ของเรื่องสำคัญในการตรวจสอบกับผลการดำเนินงาน จำนวนวันในการออกรายงาน ค่าสอบบัญชี และระดับการจัดการกำไรของบริษัท และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเรื่องสำคัญในการตรวจสอบกับคุณลักษณะของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่าจำนวนเรื่องสำคัญในการตรวจสอบมีความสัมพันธ์เชิงลบกับผลการดำเนินงานและมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับค่าสอบบัญชี ระยะเวลาการออกรายงานของผู้สอบบัญชี และระดับของการจัดการกำไรของบริษัท ส่วนผลการวิจัยด้านคุณลักษณะของบริษัทพบว่าสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่มีความสัมพันธ์เชิงลบกับจำนวนเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ ในขณะที่จำนวนหน้ารายงานผู้สอบบัญชีและภาวะผลขาดทุนของบริษัทมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับจำนวนเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ ทั้งนี้ผลการวิจัยดังกล่าวอาจมีความแตกต่างไปตามแต่ละประเภทของเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ

คำสำคัญ: เรื่องสำคัญในการตรวจสอบ ผลการดำเนินงานบริษัท ระยะเวลาการออกรายงานผู้สอบบัญชี การจัดการกำไร

Key Audit Matters: What they tell

Dr.Kriengkrai Boonlert-U-Thai

*Assistant Professor of Department of Accountancy,
Chulalongkorn Business School, Chulalongkorn University
(Corresponding Author)*

Received: November 20, 2018

Revised: February 23, 2019

Accepted: March 4, 2019

Dr.Sillapaporn Srijunpetch

*Assistant Professor of Department of Accounting,
Thammasat Business School, Thammasart University*

Anuwat Phakdee

*Lecturer of Department of Accounting,
Faculty of Management Sciences, Chandrakasem Rajabhat University*

ABSTRACT

This study examines the association between key audit matters (KAMs) and firm performance, audit fees, audit report days, and earnings management. The study also investigates the association between KAMs and firm characteristics of Thai Listed companies. The results indicate that the number of key audit matters is negatively associated with firm performance and positively associated with audit fees, auditor's report lead time, and earnings management. The results on firm characteristics show that a big audit firm is negatively associated with KAMs while a number of auditor reporting pages and firm loss are positively associated with KAMs. However, the results on firm characteristics vary across different types of KAMs.

Keywords: Key Audit Matters, Firm Performance; Audit Fees, Auditor's Report Lead Time, Earnings Management

บทนำ

รายงานผู้สอบบัญชีมีความสำคัญต่อนักลงทุนและผู้ใช้งบการเงิน ผู้สอบบัญชีใช้รายงานนี้เพื่อสื่อสารกับผู้ใช้งบการเงิน (Libby, 1979; Pornupatham & Vichitsarawong, 2016) รายงานของผู้สอบบัญชีได้มีการพัฒนามาบ้างในอดีต อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณารายงานผู้สอบบัญชีในอดีต พบว่าหน้ารายงานที่นำเสนอเป็นการจัดทำขึ้นตามรูปแบบมาตรฐานและแบ่งเป็นย่อหน้าซึ่งจะอธิบายเพียงเล็กน้อยเกี่ยวกับสิ่งที่ผู้สอบบัญชีได้ปฏิบัติและพบสิ่งเป็นสาระสำคัญจากงานตรวจสอบ ทำให้รายงานผู้สอบบัญชีในอดีตถูกวิจารณ์ในเรื่องการขาดข้อมูลด้านขอบเขตการตรวจสอบ (Brännström, 2012) การไม่ได้รับความสนใจจากผู้ใช้งบการเงิน (Porter et al., 2009) การให้ข้อมูลไม่เพียงพอเกี่ยวกับการดำเนินการของกิจการ (Asare & Wright, 2012; Humphrey et al., 2009) และอาจทำให้ผู้ใช้งบการเงินมองข้ามความเสี่ยงที่สำคัญของกิจการไป นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญเมื่อต้นปี พ.ศ. 2558 เนื่องจากคณะกรรมการมาตรฐานการสอบบัญชีและการให้ความเชื่อมั่นระหว่างประเทศ (International Auditing and Assurance Standards Board: IAASB) ได้ปรับปรุงมาตรฐานการสอบบัญชีระหว่างประเทศ (International Standard on Auditing, ISA) หลายฉบับที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำรายงานของผู้สอบบัญชีแบบใหม่ (Srijunpetch, 2017) โดยการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่สุดของรายงานผู้สอบบัญชีแบบใหม่นี้ คือ การนำเสนอ “เรื่องสำคัญในการตรวจสอบ” (Key Audit Matters: KAMs) ไว้เป็นส่วนหนึ่งของรายงานของผู้สอบบัญชีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย นำมาซึ่งการช่วยเพิ่มมูลค่าด้านการสื่อสารของรายงานผู้สอบบัญชี (Tangruenrat, 2015) และให้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2559 เป็นต้นไป

มาตรฐานการสอบบัญชี รหัส 701 ระบุความหมาย “เรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (KAMs)” ว่าหมายถึง เรื่องต่าง ๆ ที่มีนัยสำคัญที่สุดตามดุลยพินิจของผู้ประกอบวิชาชีพของผู้สอบบัญชีในการตรวจสอบงบการเงินงวดปัจจุบัน เรื่องสำคัญในการตรวจสอบเป็นเรื่องที่เลือกมาจากเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนได้เสียในการกำกับดูแล ซึ่งเกิดจากกระบวนการตัดสินใจของผู้สอบบัญชีในการเลือก KAMs เพื่อที่จะสื่อสารกับผู้มีส่วนได้เสีย สำหรับ KAMs ถือเป็นเรื่องที่ต้องการความใส่ใจเป็นพิเศษจากผู้สอบบัญชี ซึ่งอยู่บนพื้นฐานการตรวจสอบที่ต้องใช้เกณฑ์ความเสี่ยงและเน้นการระบุและประเมินความเสี่ยงของการแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญในงบการเงิน ซึ่งส่วนใหญ่มักเกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีความซับซ้อนและการใช้ดุลยพินิจที่สำคัญของผู้บริหารในงบการเงิน ดังนั้นเรื่องเหล่านี้จึงมักเกี่ยวข้องกับการใช้ดุลยพินิจของผู้สอบบัญชีที่มีความยากหรือความซับซ้อนในการตรวจสอบ รวมถึงรายการที่มีความเสี่ยง ที่ส่งผลกระทบต่อกลยุทธ์การตรวจสอบโดยรวมของผู้สอบบัญชี การจัดสรรทรัพยากร การใช้ความพยายามและเวลาในการปฏิบัติงานตรวจสอบที่เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว มาตรฐานการสอบบัญชีดังกล่าวอาจแสดงให้เห็นถึงคุณภาพของการสอบบัญชีมากยิ่งขึ้น เนื่องจากผู้สอบบัญชีต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างระมัดระวังและเป็นที่พอใจในการนำเสนอเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (KAMs)

จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยในอดีตพบว่าคุณภาพการสอบบัญชีช่วยป้องกันการจัดการกำไรของกิจการ (Hadriche, 2014; Kanagaretnam et al., 2014) และมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลการดำเนินงาน (Bouaziz, 2012; Afza & Nazir, 2014; Sayyar et al., 2015; Sim Chia Hua et al., 2016) อย่างไรก็ตามในแง่ของการสื่อสารระหว่างผู้สอบบัญชีกับผู้ใช้งบการเงิน พบว่าผู้ใช้งบการเงินและผู้สนใจอื่น ๆ มีความเข้าใจในบทบาทและความรับผิดชอบของผู้สอบบัญชีน้อยมาก (Porter et al., 2009) ดังนั้นการนำเสนอ “เรื่องสำคัญในการตรวจสอบ” (KAMs) ในรายงานของผู้สอบบัญชีแบบใหม่ตามที่กำหนดโดย ISA 701 จะช่วยลดช่องว่างของข้อมูล (Information Gap) เพิ่มประสิทธิภาพของการสื่อสาร และช่วยให้ผู้ใช้งบการเงินเข้าใจกิจการและเรื่องที่ผู้บริหารต้องใช้วิจารณญาณอย่างมีสาระสำคัญด้วย (Srijunpetch, 2017) ผลการวิจัยในอดีตเกี่ยวกับข้อมูลเพิ่มเติมและ KAMs พบว่า ข้อมูลเพิ่มเติมในรายงานผู้สอบบัญชี

ช่วยลดช่องว่างของข้อมูล ช่วยเพิ่มมูลค่าด้านการสื่อสารของรายงานผู้สอบบัญชี เพิ่มความโปร่งใสในการสอบบัญชี (Koh & Woo, 1998; Boyd et al., 2001; Deloitte, 2016) ช่วยการตัดสินใจ (Litjens et al., 2015) และสามารถรับมือกับวิกฤตการณ์ทางการเงินได้อย่างทันเวลา (Pornupatham & Vichitsarawong, 2016)

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยพบว่าการตัดสินใจของนักลงทุนมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงไปเมื่อได้รับข้อมูลเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (KAMs) กล่าวคือ KAMs ส่งผลกระทบต่อความสนใจของผู้ใช้ข้อมูล (Christensen et al., 2014; Sirois et al., 2018) ในแง่ประโยชน์และต้นทุนการเปิดเผยข้อมูล KAMs พบว่าปัจจุบันผู้ใช้งบการเงินต้องการข้อมูลที่มีความเฉพาะเจาะจงกับบริษัทมากขึ้น (Gray et al., 2011; Porter et al., 2009; Vanstraelen et al., 2012) แต่งานวิจัยของ Elizabeth et al. (2016) พบว่าการเปิดเผยข้อมูล KAMs มิได้ทำให้คุณภาพการสอบบัญชีและการตอบสนองของนักลงทุนเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ และรายงานรูปแบบใหม่นี้ยังส่งผลกระทบต่อค่าธรรมเนียมในการตรวจสอบ (Audit fee) จากเหตุผลดังกล่าวงานวิจัยครั้งนี้จึงสนใจศึกษาความสัมพันธ์ของเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (KAMs) ว่ามีความสัมพันธ์อย่างไรต่อบริษัทจดทะเบียนในประเทศไทย ในมุมมองของผลการดำเนินงาน จำนวนวันในการออกรายงาน ค่าสอบบัญชี และระดับการจัดการกำไรของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ รวมทั้งศึกษาผลกระทบของคุณลักษณะของบริษัทต่อการเปิดเผยเรื่องสำคัญในการตรวจสอบในหน้ารายงานผู้สอบบัญชี เนื่องจากงานวิจัยในอดีตยังไม่ได้พบข้อสรุปและผลกระทบดังกล่าว เพื่อให้สะท้อนผลประโยชน์ของรายงานผู้สอบบัญชีแบบใหม่ต่อบริษัทและผู้ใช้อ้างอิง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของจำนวนเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (KAMs) กับผลการดำเนินงาน ค่าสอบบัญชี จำนวนวันในการออกรายงาน และระดับการจัดการกำไรของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย รวมทั้งศึกษาถึงความสัมพันธ์ของคุณลักษณะของบริษัทกับจำนวนเรื่องสำคัญในการตรวจสอบที่เปิดเผยในหน้ารายงานผู้สอบบัญชี

ประโยชน์ที่ได้รับการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้เป็นชิ้นแรกที่ศึกษาความสัมพันธ์ของจำนวนเรื่องสำคัญในการตรวจสอบกับผลการดำเนินงาน ค่าสอบบัญชี จำนวนวันในการออกรายงานผู้สอบบัญชี และระดับการจัดการกำไรของบริษัท และยังศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะบริษัทจดทะเบียนกับจำนวนเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ โดยใช้ข้อมูลตัวอย่างของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยภายหลังการบังคับใช้มาตรฐานการสอบบัญชี รหัส 701 ผลการวิจัยครั้งนี้จะสะท้อนให้เห็นการเพิ่มมูลค่าของรายงานผู้สอบบัญชีที่จะช่วยให้ผู้ใช้รายงานผู้สอบบัญชี ผู้บริหาร และผู้มีส่วนได้เสียได้เข้าใจถึงประโยชน์และความสัมพันธ์ของการรายงาน KAMs นอกจากนี้ หน่วยงานกำกับดูแลใช้ผลการวิจัยครั้งนี้ไปเป็นข้อมูลเพื่อพัฒนาและปรับปรุงกฎเกณฑ์หรือมาตรฐานการสอบบัญชีต่อไป

เรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (Key Audit Matters: KAMs)

มาตรฐานการสอบบัญชี รหัส 701 ระบุความหมาย “เรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (KAMs)” ว่าหมายถึง เรื่องต่างๆ ที่มีนัยสำคัญที่สุดตามดุลยพินิจของผู้ประกอบวิชาชีพของผู้สอบบัญชีในการตรวจสอบงบการเงินงวดปัจจุบัน เรื่องสำคัญในการตรวจสอบเป็นเรื่องที่เลือกมาจากเรื่องที่สื่อสารกับผู้มีส่วนได้เสียในการกำกับดูแล ซึ่งเกิดจากกระบวนการตัดสินใจ

ของผู้สอบบัญชีในการเลือก KAMs เพื่อที่จะสื่อสารกับผู้ใช้อ้างอิง งานวิจัยของ Christensen et al. (2014) ศึกษา “เรื่องสำคัญในการตรวจสอบ” ว่าสามารถเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจลงทุนของนักลงทุนรายย่อยหรือไม่ โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นนักลงทุนมือสมัครเล่นและการวิจัยอาศัยการสังเกตปฏิกริยาโต้ตอบของนักลงทุนต่อรายงานผู้สอบบัญชีรูปแบบใหม่ที่มีการเปิดเผยเรื่องการตรวจสอบการประมาณมูลค่ายุติธรรม ผลการวิจัยพบว่าการตัดสินใจของนักลงทุนมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงไปเมื่อได้รับข้อมูลเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ Sirois et al. (2018) ใช้ Eye-tracking Technology เพื่อศึกษาผลกระทบของจำนวน KAMs และรูปแบบในการนำเสนอ KAMs ที่มีผลต่อการประมวลผลข้อมูลของผู้ใช้งบการเงิน ผลการวิจัยพบว่า KAMs ส่งผลกระทบต่อความสนใจของผู้ใช้อ้างอิง โดยผู้ใช้อ้างอิงสามารถเข้าถึงข้อมูลได้เร็วขึ้นและให้ความสนใจต่อ KAMs มากยิ่งขึ้น และในแง่ของผลประโยชน์และต้นทุนการเปิดเผยข้อมูล KAMs พบว่าปัจจุบันผู้ใช้งบการเงินต้องการข้อมูลที่มีความเฉพาะเจาะจงของบริษัทมากขึ้น (Gray et al., 2011; Porter et al., 2009; Vanstraelen et al., 2012) และข้อมูลอื่นๆ มากกว่าข้อมูลจากรายงานผู้สอบบัญชีแบบเดิม งานวิจัยของ Elizabeth et al. (2016) พบว่าการเปิดเผยข้อมูล KAMs มิได้ทำให้คุณภาพการสอบบัญชีและการตอบสนองของนักลงทุนเปลี่ยนแปลงไปอย่างมีนัยสำคัญ และรายงานรูปแบบใหม่นี้ยังส่งผลกระทบต่อค่าธรรมเนียมในการตรวจสอบ (Audit fees) อย่างไรก็ตามงานวิจัยของ Anne et al. (2016) พบว่านักลงทุนไม่ได้รับข้อมูลที่เพียงพอมากขึ้นจากการเปิดเผยความเสี่ยงที่มากขึ้น เนื่องจากนักลงทุนเห็นว่าข้อมูลดังกล่าวเป็นข้อมูลที่ถูกเปิดเผยในรายงานประจำปีอยู่แล้ว จึงแสดงให้เห็นว่านักลงทุนได้รับข้อมูลเกี่ยวกับความเสี่ยงที่มีนัยสำคัญก่อนการเปิดเผยข้อมูลของผู้สอบบัญชีจากเหตุผลดังกล่าวจึงยังไม่อาจหาข้อสรุปได้ว่าการเปิดเผย KAMs ในหน้ารายงานของผู้สอบบัญชีมีประโยชน์อย่างไรต่อบริษัทและผู้ใช้อ้างอิง

การทบทวนวรรณกรรม

จากเรื่องอื้อฉาวทางการเงินของบริษัทต่าง ๆ ทั้งในประเทศสหรัฐอเมริกา (เช่น บริษัท Enron, Adelphia, Global Crossing, Xerox และ WorldCom) และในยุโรป (เช่น บริษัท Ahold, Adecco และ Parmalat) ทำให้มีการตั้งคำถามเรื่องคุณภาพการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีอิสระ (Bekiris & Doukakis, 2011) โดยคุณค่าในรายงานของผู้สอบบัญชีมักถูกพิจารณาจากช่องว่างความคาดหวังของผู้ใช้งบการเงิน (Expectations Gap) ซึ่งผลการวิจัยพบว่าผู้ใช้งบการเงินและผู้สนใจอื่น ๆ มีความเข้าใจเกี่ยวกับการสอบบัญชีน้อย (Porter et al., 2009) โดยในความเป็นจริงผู้สอบบัญชีเป็นหนึ่งในกลไกสำคัญของการกำกับดูแลกิจการที่จะส่งผลกระทบต่อคุณภาพของงบการเงิน งานวิจัยในอดีตได้พบว่าคุณภาพการสอบบัญชีช่วยลดการจัดการกำไรของกิจการ (Memiş & Çetenak, 2012; Okolie, Izedonmi, & Enofe, 2013; Okolie, 2014) ถือเป็นการลดพฤติกรรมความเสี่ยงและแรงจูงใจที่ไม่ดีของผู้บริหารเกี่ยวกับการฉ้อโกงทางบัญชี ซึ่งจะส่งผลกระทบโดยตรงต่อบริษัท ผู้ลงทุนและผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มอื่น ๆ (Al-Rassas & Kamardin, 2016; Hsu & Wen, 2015; Tsipouridou & Spathis, 2012) ตัวอย่างเช่นงานวิจัยของ Lopes (2018) พบว่า บริษัทที่ได้รับการสอบบัญชีจาก Big 4 มีความสัมพันธ์เชิงลบกับระดับการจัดการกำไร Kanagaretnam et al. (2014) พบว่าประเภทของผู้สอบบัญชีช่วยจำกัดการจัดการกำไรของธุรกิจธนาคารใน 29 ประเทศ และ Hadriche (2014) พบว่าชื่อเสียงของผู้สอบบัญชีและการแสดงความเห็นแบบมีเงื่อนไขของผู้สอบบัญชี (Qualified Audit Opinion) ช่วยลดการจัดการกำไรของธุรกิจธนาคาร นอกจากนี้ งานวิจัยของ Al-Rassas and Kamardin (2016) พบว่าความอิสระของคณะกรรมการตรวจสอบและสำนักงานสอบบัญชี Big 4 ช่วยให้คุณภาพการประเมินสูงขึ้น จึงเป็นการชี้ให้เห็นว่าคุณภาพการสอบบัญชีสามารถ

ช่วยป้องกันการจัดการกำไรของกิจการและนำไปสู่การเพิ่มคุณภาพกำไรได้ ในทางตรงกันข้ามงานวิจัยของ Taktak and Mbarki (2014) พบว่าชื่อเสียงของผู้สอบบัญชีไม่สามารถป้องกันการจัดการกำไรของธุรกิจธนาคารในประเทศตูนิเซีย (Tunisia)

นอกจากนั้น Vichitsarawong and Pornupatham (2015) พบว่าบริษัทที่ได้รับความเห็นที่เปลี่ยนแปลงไป (Modified Opinions) จะทำให้กำไรมีเสถียรภาพต่ำกว่าบริษัทที่ได้รับความเห็นแบบไม่มีเงื่อนไข (Unqualified Opinions) และยังพบว่าระดับของเสถียรภาพกำไรขึ้นอยู่กับประเภทของความเห็น นอกจากนี้ Ching et al. (2015) ได้ศึกษาผลกระทบของคุณภาพการสอบบัญชีต่อการจัดการกำไรและผลการดำเนินงานของบริษัทในประเทศมาเลเซีย ผลการวิจัยไม่พบว่าคุณภาพการสอบบัญชีสามารถลดระดับการจัดการกำไรได้ และยังได้ให้ข้อเสนอแนะว่าผลการวิจัยดังกล่าวขึ้นอยู่กับความแตกต่างของสภาพแวดล้อมในการสอบบัญชี จึงทำให้ผลการวิจัยแตกต่างไปจากงานวิจัยในอดีต

เมื่อพิจารณาในมุมมองของคุณภาพการสอบบัญชีและผลการดำเนินงาน Yuniarti (2011) ได้ทำการตรวจสอบความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการสอบบัญชี (Audit Quality) ผลการวิจัยพบว่าค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีส่งผลกระทบต่อคุณภาพการสอบบัญชี ในขณะที่ Martinez and Moraes (2014) ได้ทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างค่าสอบบัญชีและผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในประเทศบราซิล ซึ่งคาดว่าบริษัทที่จ่ายค่าสอบบัญชีสูงเป็นการชี้ให้เห็นถึงคุณภาพการสอบบัญชีซึ่งจะนำไปสู่การเพิ่มขึ้นของมูลค่ากิจการ (Firm Value) ผลการวิจัยพบว่าค่าสอบบัญชีมีความสัมพันธ์กับมูลค่ากิจการ รวมทั้งงานวิจัยในอดีตจำนวนมากพบว่าคุณภาพการสอบบัญชีมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลการดำเนินงาน (Afza & Nazir, 2014; Bouaziz, 2012; Sayyar et al., 2015; Sim Chia Hua et al., 2016) จึงอาจสรุปได้ว่าคุณภาพการสอบบัญชีส่งผลให้ผลการดำเนินงานของกิจการสูงขึ้น

จากการทบทวนวรรณกรรมในอดีตยังไม่มียงานวิจัยใดที่แสดงให้เห็นถึงประโยชน์ของ KAMs ต่อผลการดำเนินงานและการจัดการกำไร ซึ่งการเปิดเผยเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (KAMs) เป็นเรื่องที่ผู้สอบบัญชีต้องใช้ดุลยพินิจในการเลือกกว่าเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด ซึ่งส่วนใหญ่แล้วมักจะเป็นรายการที่มีความเสี่ยงในการตรวจสอบ มีความซับซ้อน และได้ทำการตรวจสอบเรื่องนั้นได้อย่างมีดีแล้วจึงตัดสินใจเลือกมาสื่อสารกับผู้ใช้อ้างอิง ซึ่งในลักษณะดังกล่าวอาจทำให้คุณภาพการสอบบัญชีสูงขึ้นได้ เนื่องจากผู้สอบบัญชีต้องมีความระมัดระวังมากยิ่งขึ้น (Tangruenrat, 2015) หรืออาจเป็นการส่งสัญญาณถึงคุณภาพการสอบบัญชีและคุณภาพของตัวเลขในงบการเงินหรือไม่ ที่จะช่วยให้ผู้ใช้ข้อมูลเข้าใจรายการในงบการเงินมากยิ่งขึ้น และอาจส่งผลกระทบต่อผลการดำเนินงานและระดับการจัดการกำไรของบริษัทได้

การศึกษาเรื่องสำคัญในการตรวจสอบในประเทศไทย

ในประเทศไทยได้มีการนำมาตรฐานการสอบบัญชี รหัส 701 มาใช้ในปี พ.ศ. 2559 เป็นปีแรก จึงมีผลการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวนี้ Tangruenrat (2015) ได้ระบุว่าคุณค่าของรายงานการสอบบัญชีแบบใหม่นั้นเมื่อมีการระบุ “เรื่องสำคัญในการตรวจสอบ” จะส่งผลให้ผู้ใช้งบการเงินเข้าใจลักษณะทางธุรกิจได้ดีขึ้นและการระบุชื่อของผู้สอบบัญชีที่รับผิดชอบงานสอบบัญชีจะส่งผลให้ผู้สอบบัญชีต้องระมัดระวังในการปฏิบัติงานมากขึ้น ผลสำรวจของ Tangruenrat (2017) พบว่าเรื่องสำคัญในการตรวจสอบของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย มีจำนวนเฉลี่ยที่ 2.06 เรื่องต่อปี โดยกิจการที่อยู่ในกลุ่ม SET50 และ SET100 มีจำนวนเรื่องมากกว่าค่าเฉลี่ยโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญ และพบว่าสำนักงานสอบบัญชี Big 4 มีการนำเสนอจำนวน KAM ที่มากกว่าสำนักงานสอบบัญชี Non-big 4

นอกจากนี้ผลการศึกษาของ Srijunpetch (2017) พบว่าข้อมูล “เรื่องสำคัญในการตรวจสอบ” ในหน้ารายงานของผู้สอบบัญชีแบบใหม่ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการตอบสนองของตลาดด้านปริมาณอย่างมีนัยสำคัญ

จากการทบทวนวรรณกรรมในประเทศไทยยังไม่มีข้อยืนยันเกี่ยวกับประโยชน์หรือความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากการเปิดเผยข้อมูลเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (KAMs) ที่ชัดเจน จึงเป็นที่มาของการวิจัยครั้งนี้ เนื่องจากผู้ใช้งบการเงินมีความคาดหวังถึงผลประโยชน์ที่ได้รับอย่างมากกับเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (Elizabeth et al., 2016) รวมทั้งในประเทศไทยยังไม่มีผลการศึกษาว่า KAMs มีความสัมพันธ์อย่างไรต่อคุณลักษณะของกิจการ

การพัฒนาสมมติฐานของงานวิจัย

1. เรื่องสำคัญในการตรวจสอบกับผลการดำเนินงาน

ในปี พ.ศ. 2559 ประเทศไทยได้มีการบังคับใช้มาตรฐานการสอบบัญชี ฉบับที่ 701 “เรื่องสำคัญในการตรวจสอบ” (KAMs) จึงเป็นที่น่าสนใจว่าการเพิ่มย่อหน้า KAMs ในหน้ารายงานผู้สอบบัญชีจะเกิดประโยชน์อย่างไรต่อบริษัทและนักลงทุน โดยที่การเปิดเผย KAMs ทำให้เข้าใจลักษณะทางธุรกิจได้ดีขึ้น และผู้สอบบัญชีต้องระมัดระวังในการปฏิบัติงานมากขึ้น (Tangruenrat, 2015) ซึ่งจำนวน KAMs อาจทำให้คุณภาพของการสอบบัญชีดีขึ้น ซึ่งรายการที่เป็นเรื่อง KAMs ส่วนใหญ่แล้วเป็นรายการที่มีความเสี่ยงในการตรวจสอบ และผู้สอบบัญชีก็ได้ทำการตรวจสอบเรื่องดังกล่าวจนเป็นที่พอใจแล้วจึงเลือกสื่อสารให้กับผู้ใช้ข้อมูล ทั้งนี้ในประเทศไทยยังพบว่าสำนักงานสอบบัญชี Big 4 มีการนำเสนอจำนวน KAM ที่มากกว่า Non-big 4 (Tangruenrat, 2017) และงานวิจัยในอดีตพบว่าคุณภาพการสอบบัญชีมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลการดำเนินงาน (Bouaziz, 2012; Afza & Nazir, 2014; Sayyar et al., 2015; Sim Chia Hua et al., 2016) แต่ในแง่ของคุณภาพการสอบบัญชีผ่านการนำเสนอ KAMs นั้นยังไม่มีงานวิจัยใดศึกษามาก่อน ทั้งนี้ผลงานวิจัยของ Sirois et al. (2018) ระบุว่า KAMs มีผลกระทบต่อความสนใจของผู้ใช้ข้อมูลเมื่อมีการเปิดเผย KAMs ไว้ในรายงานผู้สอบบัญชี รวมทั้งงานวิจัยของ Christensen et al. (2014) พบว่าการตัดสินใจของนักลงทุนมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงไปเมื่อได้รับข้อมูลเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ ในขณะที่ Anne et al. (2016) พบว่านักลงทุนไม่ได้รับข้อมูลที่เพียงพอมากขึ้นเมื่อมีการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับความเสี่ยงที่มีนัยสำคัญ สำหรับในประเทศไทยงานวิจัยของ Srijunpetch (2017) พบว่า KAMs มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการตอบสนองของตลาดด้านปริมาณอย่างมีนัยสำคัญ แต่งานวิจัยของ Elizabeth et al. (2016) พบว่า KAMs มิได้ทำให้คุณภาพการสอบบัญชีเปลี่ยนแปลงไปอย่างมีนัยสำคัญ จากเหตุผลดังกล่าวงานวิจัยนี้จึงคาดว่าจำนวน KAMs มีความสัมพันธ์เชิงลบกับผลการดำเนินงาน จึงตั้งสมมติฐานในการวิจัย ดังนี้

H1: จำนวนเรื่อง KAMs มีความสัมพันธ์เชิงลบกับผลการดำเนินงาน

2. เรื่องสำคัญในการตรวจสอบกับค่าสอบบัญชี

สำหรับการเปิดเผย KAMs ทำให้ผู้สอบบัญชีต้องระมัดระวังในการปฏิบัติงานมากขึ้น (Tangruenrat, 2015) ซึ่งอาจนำไปสู่การเพิ่มต้นทุนของค่าบริการสอบบัญชี ซึ่งงานวิจัยในอดีตนิยมนำค่าสอบบัญชีเป็นตัวแทนของคุณภาพการสอบบัญชี (Martinez & Moraes, 2014; Fitriany et al., 2016) สำหรับงานวิจัยของ Elizabeth et al. (2016) พบว่ารายงานผู้สอบบัญชีรูปแบบใหม่ส่งผลกระทบต่อค่าธรรมเนียมในการตรวจสอบ (Audit fee) กล่าวคือ การมี KAMs มิได้ทำให้ค่าสอบบัญชีเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ และไม่ได้ทำให้คุณภาพการสอบบัญชีและการตอบสนองของนักลงทุนเปลี่ยนแปลงไปอย่างมีนัยสำคัญ อย่างไรก็ตามงานวิจัยเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวยังมีจำนวนน้อยและผลการวิจัย

พบในต่างประเทศ และงานวิจัยนี้คาดว่าจำนวนเรื่อง KAMs จะมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับค่าสอบบัญชีในบริบทของประเทศไทย ซึ่งมีสภาพแวดล้อมที่แตกต่างจากต่างประเทศ จึงตั้งสมมติฐานในการวิจัย ดังนี้

H2: จำนวนเรื่อง KAMs มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับค่าสอบบัญชี

3. เรื่องสำคัญในการตรวจสอบกับจำนวนวันในการออกรายงานผู้สอบบัญชี

เนื่องจากการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการรายงานทางการเงินที่สำคัญและความเสี่ยงจากการแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอย่างมีสาระสำคัญ ส่งผลต่อความเชื่อมั่นในความเป็นมืออาชีพของคณะกรรมการตรวจสอบและผู้สอบบัญชีต่อกระบวนการรายงานทางการเงิน นำไปสู่การปรับปรุงคุณภาพงานตรวจสอบ (IAASB, 2013) ทั้งนี้ยังไม่พบงานวิจัยในอดีตที่ทำการศึกษาลึกลงไปถึงเรื่องสำคัญในการตรวจสอบกับจำนวนวันในการออกรายงานผู้สอบบัญชี ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงอาจเป็นไปได้ว่าการเพิ่มย่อหน้า KAMs จะทำให้จำนวนวันในการออกรายงานเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ เพราะการระบุ “เรื่องสำคัญในการตรวจสอบ” ทำให้ผู้สอบบัญชีที่รับผิดชอบงานสอบบัญชีต้องใช้เวลาและความระมัดระวังในการปฏิบัติงานมากขึ้น จึงตั้งสมมติฐานในการวิจัย ดังนี้

H3: จำนวนเรื่อง KAMs มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับจำนวนวันในการออกรายงานผู้สอบบัญชี

4. เรื่องสำคัญในการตรวจสอบกับระดับการจัดการกำไร

งานวิจัยในอดีตมุ่งศึกษาถึงคุณภาพการสอบบัญชีที่ส่งผลต่อการจัดการกำไรของกิจการ (Memiş & Çetenak, 2012; Okolie, Izedonmi, & Enofe, 2013; Okolie, 2014) โดยเป็นการศึกษาลักษณะของการส่งสัญญาณในพฤติกรรมความเสี่ยงและแรงจูงใจที่นำไปสู่ทัศนคติที่ไม่ดีของผู้บริหารเกี่ยวกับการฉ้อโกงทางบัญชี ที่จะส่งผลกระทบโดยตรงต่อบริษัทผู้ลงทุนและผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มอื่น ๆ (Al-Rassas & Kamardin, 2016; Hsu & Wen, 2015; Tsiouridou & Spathis, 2012) โดย Lopes (2018) และ Kanagaretnam et al. (2014) พบว่าคุณภาพการสอบบัญชีมีความสัมพันธ์เชิงลบกับระดับการจัดการกำไร ในทางตรงกันข้าม Taktak and Mbarki (2014) พบว่าชื่อเสียงของผู้สอบบัญชีไม่สามารถป้องกันการจัดการกำไรของธุรกิจธนาคาร แต่งานวิจัยของ Ching et al. (2015) ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพการสอบบัญชีและการจัดการกำไร โดยให้เหตุผลว่าเกิดจากความแตกต่างของสภาพแวดล้อมในการสอบบัญชี สำหรับเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (KAMs) คือ เรื่องที่มีนัยสำคัญที่สุดตามดุลยพินิจของผู้ประกอบวิชาชีพของผู้สอบบัญชีซึ่งเป็นรายการที่มีความเสี่ยงในการตรวจสอบ และได้ทำการตรวจสอบเรื่องดังกล่าวจนเป็นที่พอใจแล้วจึงตัดสินใจในการเลือก KAMs ที่จะสื่อสารกับผู้ใช้อ้างอิง จึงทำให้ผู้สอบบัญชีต้องมีความระมัดระวังมากยิ่งขึ้น (Tangruenrat, 2015) จึงเกิดคำถามที่ว่า การนำเสนอจำนวน KAMs เป็นการส่งสัญญาณถึงคุณภาพการสอบบัญชีและคุณภาพของตัวเลขในงบการเงินหรือไม่ ซึ่งผลการสำรวจในประเทศไทยพบว่าสำนักงานสอบบัญชี Big 4 มีการนำเสนอจำนวน KAM ที่มากกว่าสำนักงานสอบบัญชี Non-big 4 (Tangruenrat, 2017) แต่ยังไม่มียานวิจัยใดศึกษาถึงประโยชน์ของ KAMs ในมุมมองของระดับการจัดการกำไร รวมทั้งผู้ใช้งบการเงินมีความคาดหวังถึงผลประโยชน์ที่ได้รับอย่างมากกับเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (Elizabeth et al., 2016) งานวิจัยครั้งนี้จึงคาดว่าจำนวน KAMs จะมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับระดับการจัดการกำไรของบริษัท ซึ่งการวิจัยครั้งนี้วัดระดับการจัดการกำไรตามตัวแบบ Modified Jones Model (Dechow et al. 1995) จึงกำหนดสมมติฐานในการวิจัย ดังนี้

H4: จำนวนเรื่อง KAMs มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการจัดการกำไร

คุณลักษณะของบริษัทและเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ

ตามมาตรฐานการสอบบัญชี รหัส 701 อธิบายว่า KAMs เป็นเรื่องที่มีนัยสำคัญที่สุดตามดุลยพินิจของผู้สอบบัญชี ในการตรวจสอบงบการเงินงวดปัจจุบัน โดยเรื่องดังกล่าวเป็นเรื่องที่ได้รับความใส่ใจเป็นพิเศษจากผู้สอบบัญชี โดยส่วนใหญ่ มักเป็นรายการที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีความซับซ้อน รายการที่มีความเสี่ยง และการใช้ดุลยพินิจที่สำคัญของผู้บริหาร ในงบการเงิน ดังนั้น เรื่องเหล่านี้มักส่งผลกระทบต่อกลยุทธ์การตรวจสอบโดยรวมของผู้สอบบัญชี ซึ่งการนำเสนอ KAMs ตามมาตรฐานการสอบบัญชีดังกล่าวอาจเป็นแสดงให้เห็นถึงคุณภาพของการสอบบัญชีมากยิ่งขึ้นเนื่องจากผู้สอบบัญชี ต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างระมัดระวังและเป็นที่พอใจในการนำเสนอเรื่องสำคัญในการตรวจสอบดังกล่าว

ผลงานวิจัยในประเทศไทยพบว่าการเปิดเผยจำนวน KAMs ในแต่ละประเภทแตกต่างกัน และยังพบว่าสำนักงาน สอบบัญชี Big 4 มีการนำเสนอจำนวนเรื่อง KAM ที่มากกว่า Non-big 4 ในปี พ.ศ. 2559 (Tangruenrat, 2017) ดังนั้น จึงเกิดคำถามที่ว่าในกรณีที่บริษัทมีคุณลักษณะที่ต่างกันจะทำให้จำนวนเรื่อง KAMs แตกต่างกันหรือไม่ งานวิจัยของ Tangruenrat (2017) พบว่า สำนักงานสอบบัญชี Big 4 เปิดเผยเรื่อง KAMs แตกต่างจากบริษัท Non-Big 4 และ ทั้งสองกลุ่มดังกล่าวยังมีจำนวนหน้าของรายงานผู้สอบบัญชีแตกต่างกันอีกด้วย นอกจากนี้มีงานวิจัยในอดีตพบว่า ผู้สอบบัญชีเพศหญิงไม่ได้ช่วยเพิ่มคุณภาพการสอบบัญชีและมีความสัมพันธ์กับระดับการจัดการกำไร (Garcia-Blandona, Argilés-Boschb & Ravendac, 2019) แต่มีงานวิจัยโต้แย้งว่าผู้สอบบัญชีเพศหญิงมีความระมัดระวังมากกว่าผู้สอบบัญชี เพศชาย (Niskanen et al., 2011) แต่งานวิจัยของ Owhoso (2002) ไม่พบว่ามีความแตกต่างกันระหว่างเพศของผู้สอบบัญชีกับความเสี่ยงและการวางแผนในการตรวจสอบ อย่างไรก็ตามงานวิจัยในอดีตยังไม่ชัดเจนและเป็นการศึกษา ในต่างประเทศ งานวิจัยครั้งนี้จึงนำเพศของผู้สอบบัญชีมาเป็นตัวแปรคุณลักษณะของบริษัท เนื่องจากการเปิดเผย KAMs ต้องอาศัยดุลยพินิจและความระมัดระวังจึงอาจเป็นไปได้ว่าเพศของผู้สอบบัญชีจะส่งผลกระทบต่อจำนวน KAMs รวมทั้ง บริษัทที่มีจำนวนบริษัทย่อยมาก แสดงให้เห็นถึงความซับซ้อนของธุรกิจมาก รวมถึงบริษัทที่มีผลขาดทุนในปีที่เข้าตรวจสอบ อาจเป็นประเด็นในการพิจารณาความเสี่ยงในการสอบบัญชีที่เพิ่มขึ้น และอาจนำไปสู่การเป็นเรื่องที่มีนัยสำคัญที่ผู้สอบบัญชี ต้องใส่ใจเป็นพิเศษก็ได้

จากการทบทวนแนวคิดและงานวิจัยในอดีตจึงเกิดคำถามเกี่ยวกับคุณลักษณะของบริษัท กล่าวคือ การใช้บริการจาก สำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ (Big 4) เพศของผู้สอบบัญชี จำนวนหน้ารายงานผู้สอบบัญชี จำนวนบริษัทย่อย และ ผลขาดทุนของกิจการ จะมีความสัมพันธ์กับจำนวนรายการ KAMs ที่เปิดเผยหรือไม่อย่างไร

ระเบียบวิธีวิจัย (Research Design)

เนื่องจาก ปี พ.ศ. 2559 เป็นปีแรกที่กำหนดให้ผู้สอบบัญชีต้องกล่าวถึงเรื่องสำคัญในการตรวจสอบไว้ในหน้ารายงาน ผู้สอบบัญชี งานวิจัยนี้จึงใช้ข้อมูลของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ปี พ.ศ. 2559 และ 2560 (ไม่รวมตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ) โดยมีจำนวนตัวอย่างทั้งสิ้น 872 ตัวอย่าง (Firm-Years) โดยข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ไม่รวมบริษัทที่ถูก เพิกถอน เข้าข่ายถูกเพิกถอน อยู่ระหว่างการฟื้นฟูการดำเนินงาน เนื่องจากไม่สามารถให้ข้อมูลทางบัญชีที่จำเป็นต่อ การนำมาวิจัยได้อย่างครบถ้วน รวมทั้งบริษัทกลุ่มอุตสาหกรรมการเงิน และกลุ่มธุรกิจกองทุนอสังหาริมทรัพย์ รวมทั้งบริษัท ที่มีข้อมูลไม่ครบถ้วน ในการวิจัยครั้งนี้เก็บรวบรวมข้อมูลจากงบการเงินรวม รายงานประจำปี รายงานผู้สอบบัญชีจาก ฐานข้อมูล SET SMART และเว็บไซต์ของคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และ ใช้เทคนิคการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) เพื่อการทดสอบสมมติฐานในการวิจัย

สำหรับตัวแบบ (1)–(4) ในการวิจัยครั้งนี้ใช้เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ของ KAMs กับผลการดำเนินงาน จำนวนวันในการออกรายงานผู้สอบบัญชี ค่าสอบบัญชี และ ระดับการจัดการกำไร ดังต่อไปนี้

$$ROA = KAM + Control\ Variable + \varepsilon \quad \dots (1)$$

$$AuditDays = KAM + Control\ Variable + \varepsilon \quad \dots (2)$$

$$AuditFee = KAM + Control\ Variable + \varepsilon \quad \dots (3)$$

$$EM = KAM + Control\ Variable + \varepsilon \quad \dots (4)$$

เมื่อ

KAM คือ จำนวนเรื่องสำคัญในการตรวจสอบที่แสดงในหน้ารายงานผู้สอบบัญชี

EM คือ การจัดการกำไร วัดค่าตามตัวแบบของ Modified Jones Model (Dechow et al., 1995)

ROA คือ ผลการดำเนินงานของบริษัทวัดด้วยค่า ROA

AuditFee คือ จำนวนค่าสอบบัญชี (หน่วย: บาท)

AuditDays คือ จำนวนวันในการออกรายงานผู้สอบบัญชี โดยนับจากวันที่ในงบแสดงฐานะการเงินจนถึงวันที่ผู้สอบบัญชีลงนามในรายงาน

ตัวแปรควบคุม (Control Variable)

งานวิจัยครั้งนี้ใช้ตัวแปรควบคุม ได้แก่ ขนาดกิจการ อัตราส่วนหนี้สิน ผลขาดทุนของกิจการ อุตสาหกรรม และปี เช่นเดียวกับงานวิจัยในอดีต (Elizabeth et al., 2016; Srijunpetch, 2017) และผู้วิจัยคาดว่าตัวแปรดังกล่าวมีผลกระทบต่อเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ โดยขนาดกิจการ (Size) วัดค่าจากค่าลอการิทึมธรรมชาติของสินทรัพย์รวม อัตราส่วนหนี้สิน (Leverage) วัดค่าจากหนี้สินรวมหารด้วยสินทรัพย์รวม ผลขาดทุน (Loss) วัดค่าเป็นตัวแปรหุ่น และตัวแปรอุตสาหกรรมและปี (Industry & Year) วัดค่าเป็นตัวแปรหุ่นเช่นกัน

ตัวแบบการวิเคราะห์ผลกระทบของคุณลักษณะของบริษัทต่อ KAMs

จากการทบทวนวรรณกรรมดังกล่าวจึงเกิดคำถามที่ว่าบริษัทที่ใช้บริการสำนักงานสอบบัญชี Big 4 ใช้บริการผู้สอบบัญชีพิเศษหรือไม่ มีจำนวนบริษัทน้อย และบริษัทที่มีผลขาดทุน จะส่งผลกระทบต่อการเปิดเผย KAMs ดังตัวแบบต่อไปนี้

$$KAM = Big\ 4 + AuditGen + AuditPage + Subsidiary + Loss + Control\ Variable + \varepsilon \quad \dots (5)$$

เมื่อ

Big 4 คือ สำนักงานสอบบัญชี เป็นตัวแปรหุ่น หากเป็นสำนักงานสอบบัญชี Deloitte EY KPMG และ PWC ให้มีค่าเป็น 1 หากไม่ใช่เท่ากับ 0

AuditGen คือ เพศของผู้สอบบัญชี เป็นตัวแปรหุ่น หากผู้สอบบัญชีเป็นเพศชายมีค่าเท่ากับ 1 หากไม่ใช่เท่ากับ 0

AuditPage คือ จำนวนหน้ารายงานผู้สอบบัญชี

Subsidiary คือ จำนวนบริษัทย่อย

Loss คือ บริษัทที่มีผลการดำเนินงานขาดทุน หากบริษัทมีผลขาดทุนให้ค่าเท่ากับ 1 หากไม่ใช่เท่ากับ 0

ตัวแปรควบคุม (Control Variable)

งานวิจัยครั้งนี้ใช้ตัวแปรควบคุม ได้แก่ ขนาดกิจการ อัตราส่วนหนี้สิน อุตสาหกรรม และปี (Elizabeth et al., 2016; Srijunpetch, 2017) วัดค่าเช่นเดียวกับตัวแบบที่ (1)–(4)

ผลการวิจัย

ตารางที่ 1 Panel A พบว่ากลุ่มตัวอย่างของบริษัททั้งสิ้นมีจำนวน 436 บริษัทในปี พ.ศ. 2559 และ 2560 โดยเป็นธุรกิจในกลุ่มอสังหาริมทรัพย์และบริการประมาณร้อยละ 50 กลุ่มเกษตร อาหารและภาคอุตสาหกรรมประมาณร้อยละ 25 (ตารางที่ 1 Panel B) ตารางที่ 1 Panel C พบว่าจำนวนเรื่อง KAMs สูงสุด 3 อันดับแรกคือ จำนวนเรื่อง KAMs ด้านการรับรู้รายได้ (25.3%) การประมาณการด้อยค่าสินทรัพย์ (17.0%) และการตั้งค่าเพื่อการลดมูลค่าสินค้าคงเหลือ (14.3%)

ตารางที่ 1 ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย (Sample)

Panel A: จำนวนบริษัททั้งหมดที่ใช้ในการวิจัย

บริษัท	2559	2560	รวม
จำนวนบริษัทจดทะเบียนทั้งหมด (ไม่รวมตลาด เอ็ม เอ ไอ)	601	620	1,221
หัก บริษัทที่เข้าข่ายถูกเพิกถอนแต่กำลังอยู่ระหว่างฟื้นฟูกิจการ	6	6	12
บริษัทที่อยู่ในธุรกิจการเงิน กองทุน และประกันภัย	56	55	111
บริษัทที่มีข้อมูลไม่ครบถ้วน (Missing Data)	103	123	226
จำนวนบริษัทที่ใช้ในการวิจัย (Final Sample)	436	436	872

Panel B: จำนวนตัวอย่างในการวิจัยจำแนกตามอุตสาหกรรม (Number of firms by industry)

อุตสาหกรรม	ความถี่	%
เกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร	88	10.1
สินค้าอุปโภคบริโภค	58	6.7
สินค้าอุตสาหกรรม	140	16.1
อสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง	240	27.5
ทรัพยากร	80	9.2
บริการ	192	22.0
เทคโนโลยี	74	8.5
	872	100.0

ตารางที่ 1 ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย (Sample) (ต่อ)

Panel C: จำนวนเรื่อง KAMs จำแนกตามประเภท

ประเภท KAMs (Type of KAMs)	2559	2560	รวม	%
รายได้ (Revenue)	268	239	507	25.3
การด้อยค่า (Impairment)	152	189	341	17.0
สินค้าคงเหลือ (Inventories)	145	142	287	14.3
การควบรวมกิจการและกิจการที่เกี่ยวข้องกัน (Merger & Acquisition)	137	71	208	10.4
การวัดมูลค่าสินทรัพย์ (Asset Valuation)	120	85	205	10.2
ลูกหนี้ (Accounts Receivables)	109	60	169	8.4
อื่นๆ (Other)	129	159	288	14.4
			2,005	100.0

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของเรื่องสำคัญในการตรวจสอบและความสัมพันธ์ระหว่างเรื่องสำคัญในการตรวจสอบกับคุณลักษณะของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยใช้ข้อมูลระหว่างปี พ.ศ. 2559–2560 ซึ่งสถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ของตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แสดงค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 สถิติพรรณนา

ตัวแปร	n	Mean	Std Dev	Median	Minimum	Maximum
Kam	872	2.114	1.114	2.000	0	7.000
ROA	872	0.046	0.095	0.048	−0.676	1.020
AuditFee	872	3,956,343	11,147,702	1,897,500	128,600	141,391,524
AuditDays	872	53.695	8.511	54.000	26.000	236.000
EM	872	0.073	0.117	0.041	0	1.650
AuditPage	872	5.879	1.283	6.000	1.000	20.000
Subsidiary	872	2.569	10.290	0	0	131.000
ตัวแปรค่าไม่ต่อเนื่อง (Discrete Variables)						
ตัวแปร	n	Dummy = 1	Dummy = 0	%		
Big4	872	568	304	65.14%		
AuditGen	872	380	492	43.58%		
Loss	872	157	715	18.00%		

จากตารางข้างต้น พบว่าจำนวน KAMs ของบริษัทไทยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.114 เรื่อง จำนวนหน้ารายงานผู้สอบบัญชีมีค่าเฉลี่ยประมาณ 5.8 หน้า ค่าสอบบัญชีเฉลี่ยอยู่ที่ 3.9 ล้านบาท และระยะเวลาการออกรายงานของผู้สอบบัญชีอยู่ที่ 54 วัน นอกจากนั้นจำนวนตัวอย่างที่ใช้บริการสอบบัญชีจาก Big-4 มีจำนวน 568 ตัวอย่างคิดเป็น 65.14% ผู้สอบบัญชีเพศชายมีจำนวน 380 ตัวอย่าง คิดเป็น 43.58% และบริษัทที่มีผลขาดทุนมีจำนวน 157 ตัวอย่าง คิดเป็น 18.00%

การวิจัยครั้งนี้ใช้เทคนิคการวิเคราะห์สมการถดถอยในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรที่สนใจศึกษา ก่อนการวิเคราะห์ผลดังกล่าวงานวิจัยนี้ได้ตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างสองตัวแปรอิสระ เพื่อพิจารณาว่าตัวแปรมีความสัมพันธ์ในทิศทางใดและเพื่อไม่ให้เกิดปัญหา Multicollinearity หากแต่ละคู่ตัวแปรมีความสัมพันธ์สูงมาก ซึ่งจะส่งผลให้การแปลผลในการวิจัยผิดพลาด โดยการวิเคราะห์สหสัมพันธ์แสดงดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแบบ Spearman (ด้านขวาบน) และแบบ Pearson (ด้านซ้ายล่าง)

ตัวแปร	Kam	ROA	AuditFee	AuditDays	EM	Big4	AuditGen	AuditPage	Subsidiary	Loss
Kam	1	-0.1727***	0.3427***	0.0335	0.0569	0.1066***	0.0722**	0.6622***	0.0331	0.0733**
ROA	-0.1743***	1	-0.0021	-0.2562***	-0.0760**	0.1402***	-0.0407	-0.0758**	-0.1543***	-0.6790***
AuditFee	0.1913***	-0.0021	1	0.0127	0.0817**	0.2530***	0.1002***	0.4688***	-0.0466	-0.0468
AuditDays	0.0645*	-0.2562***	-0.0430	1	0.0394	-0.2935***	-0.0528	-0.0244	0.2603***	0.1792***
EM	0.0977***	-0.0760**	-0.0209	0.1249***	1	-0.0037	0.0115	0.0438	0.0137	0.1198***
Big4	0.1038***	0.1402***	0.0539	-0.1537***	0.0011	1	-0.1024***	0.3894***	-0.8013***	-0.1025***
AuditGen	0.0604*	-0.0407	0.0104	-0.0558	0.0252	-0.1024***	1	0.0006	0.0759**	0.0495
AuditPage	0.6237***	-0.0758**	0.2651***	-0.0020	0.0813**	0.3097***	0.0384	1	-0.1911***	0.0172
Subsidiary	0.1497***	-0.1543***	0.1870***	0.0263	-0.0229	-0.3227***	0.0356	0.1236***	1	0.0747**
Loss	0.1064***	-0.6790***	-0.0449	0.1463***	0.1092***	-0.1025***	0.0495	-0.0133	-0.0307	1

หมายเหตุ: *, **, *** ระดับนัยสำคัญที่ 0.10, 0.05, 0.01

ผลการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างคู่ตัวแปรอิสระที่พิจารณาจากค่าสถิติ Spearman และ Pearson Correlation ตามตารางที่ 3 พบว่าตัวแปรอิสระทุกตัวมีค่าน้อยกว่า 0.65 (Burns & Grove, 1993) ทำให้ไม่มีปัญหา Multicollinearity จึงนำไปวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) เพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัยในขั้นตอนต่อไป

ผลการวิเคราะห์ Multiple Regression

ตารางที่ 4 Panel A พบว่าจำนวนเรื่องสำคัญการตรวจสอบมีความสัมพันธ์เชิงลบกับผลการดำเนินงานของบริษัท (ROA) โดยมีผลการดำเนินงานลดลงร้อยละ 0.6 (ระดับนัยสำคัญ 0.10) ตารางที่ 4 Panel B พบว่าจำนวนเรื่องสำคัญการตรวจสอบมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับค่าสอบบัญชี โดยมีค่าสอบบัญชีสูงขึ้น (ระดับนัยสำคัญ 0.001) และตารางที่ 4 Panel C พบว่าจำนวนเรื่องสำคัญในการตรวจสอบมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับจำนวนวันในการออกรายงานผู้สอบบัญชีประมาณ 0.728 วัน (ระดับนัยสำคัญ 0.05) จากผลการวิจัยดังกล่าวจึงยอมรับสมมติฐาน H1: จำนวนเรื่อง KAMs

มีความสัมพันธ์เชิงลบกับผลการดำเนินงาน สมมติฐาน H2: จำนวนเรื่อง KAMs มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับค่าสอบบัญชี และสมมติฐาน H3: จำนวนเรื่อง KAMs มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับจำนวนวันในการออกรายงานผู้สอบบัญชี

ตารางที่ 4 เรื่องสำคัญในการตรวจสอบ ผลการดำเนินงาน ค่าสอบบัญชี และจำนวนวันในการออกรายงานผู้สอบบัญชี

Panel A: ผลการดำเนินงาน

Variables:	Model 1: ROA		Model 1: ROA	
	Coefficient	P-value	Coefficient	P-value
Intercept	0.084**	0.044	0.083**	0.038
KAM	(0.006)**	0.020	(0.006)*	0.063
Control Variables:				
Size	0.000	0.962	0.000	0.949
Leverage	0.000	0.470	0.000	0.497
Loss	(0.145)***	<.0001	(0.146)***	<.0001
Industry & Year	No		Yes	
N	872		872	
F-value	118.560***	<.0001	48.840***	<.0001
Adj. R ²	0.372		0.376	

Panel B: ค่าสอบบัญชี

Variables:	Model 2: Audit Fees		Model 2: Audit Fees	
	Coefficient	P-value	Coefficient	P-value
Intercept	(61,622,623.000)***	<.0001	(62,337,179.000)***	<.0001
KAM	975,155.000***	0.006	1,094,143.000***	0.002
Control Variables:				
Size	2,808,773.000***	<.0001	2,839,619.000***	<.0001
Leverage	36,232.000***	0.001	36,047.000***	0.001
Loss	526,062.000	0.592	547,329.000	0.654
Industry & Year	No		Yes	
N	872		872	
F-value	41.820***	<.0001	18.710***	<.0001
Adj. R ²	0.171		0.182	

ตารางที่ 4 เรื่องสำคัญในการตรวจสอบ ผลการดำเนินงาน ค่าสอบบัญชี และจำนวนวันในการออกรายงานผู้สอบบัญชี (ต่อ)

Panel C: จำนวนวันในการออกรายงานผู้สอบบัญชี

Variables:	Model 3: Audit Report Days		Model 3: Audit Report Days	
	Coefficient	P-value	Coefficient	P-value
Intercept	67.392***	<.0001	65.461***	<.0001
KAM	0.698**	0.015	0.728**	0.012
Control Variables:				
Size	(0.696)***	0.001	(0.699)**	0.002
Leverage	0.002	0.841	0.004	0.003
Loss	2.398***	0.001	2.394***	0.003
Industry & Year	No		Yes	
N	872		872	
F-value	8.220***	<.0001	4.010***	<.0001
Adj. R ²	0.035		0.037	

หมายเหตุ: *, **, *** ระดับนัยสำคัญที่ 0.10, 0.05, 0.01

ผลการวิเคราะห์เรื่องสำคัญในการตรวจสอบและระดับการจัดการกำไร

ตารางที่ 5 พบว่าจำนวนเรื่องสำคัญการตรวจสอบมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการจัดการกำไรผ่านดุลยพินิจของผู้บริหาร ณ ระดับนัยสำคัญ 0.001 จึงยอมรับสมมติฐาน H4: จำนวนเรื่อง KAMs มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับระดับการจัดการกำไร

ตารางที่ 5 เรื่องสำคัญการตรวจสอบและระดับการจัดการกำไร

Model 4: EM		
Variables:	Coefficient	P-value
Intercept	0.319***	<.0001
KAM	0.014***	0.001
Control Variables:		
Size	(0.013)	<.0001
Leverage	0.000	0.721
Loss	0.017	0.114
Industry & Year	Yes	
N	872	
F-value	5.130	<.0001
Adj. R ²	0.050	

หมายเหตุ: *, **, *** ระดับนัยสำคัญที่ 0.10, 0.05, 0.01

การวิเคราะห์ผลกระทบของคุณลักษณะบริษัทต่อเรื่องสำคัญการตรวจสอบ

ตารางที่ 6 เป็นการแสดงผลวิจัยส่วนที่ 2 ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนเรื่อง KAMs กับคุณลักษณะของกิจการ ได้แก่ การใช้บริการสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ (Big 4) เพศของผู้สอบบัญชี จำนวนหน้ารายงานผู้สอบบัญชี จำนวนบริษัทย่อย และภาวะผลขาดทุนของบริษัท ผลการวิจัยพบว่าบริษัทที่ใช้บริการสำนักงานสอบบัญชี Big 4 มีความสัมพันธ์เชิงลบกับจำนวนเรื่อง KAMs (ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05) ในขณะที่จำนวนหน้ารายงานผู้สอบบัญชีและภาวะผลขาดทุนของบริษัทมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับจำนวนเรื่อง KAMs (ที่ระดับนัยสำคัญ 0.001) ส่วนเพศของผู้สอบบัญชีและจำนวนบริษัทย่อย ไม่พบความสัมพันธ์

ตารางที่ 6 ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะของบริษัทที่ส่งผลต่อ KAMs

	Model 5: KAM		Model 5: KAM	
Variables:	Coefficient	P-value	Coefficient	P-value
Intercept	(1.878)***	<.0001	(2.151)***	<.0001
Big-4	(0.175)**	0.018	(0.182)**	0.014
AuditGen	0.031	0.599	0.015	0.807
AuditPage	0.486***	<.0001	0.477***	<.0001
Subsidiary	0.004	0.166	0.004	0.165
Loss	0.327***	<.0001	0.335***	<.0001
Control Variables:				
Size	0.052**	0.019	0.070***	0.002
Leverage	(0.000)	0.861	(0.000)	0.861
Industry & Year	No		Yes	
N	872		872	
F-value	83.480***	<.0001	46.610***	<.0001
Adj. R ²	0.403		0.409	

หมายเหตุ: *, **, *** ระดับนัยสำคัญที่ 0.10, 0.05, 0.01

ข้อสังเกตเพิ่มเติมเกี่ยวกับคุณลักษณะของบริษัทต่อประเภทเรื่องสำคัญการตรวจสอบ

ผลการวิจัยส่วนนี้สืบเนื่องจากผลวิจัยส่วนที่ 2 โดยในส่วนนี้จะแยกพิจารณาจำนวนเรื่อง KAMs ไปตามแต่ละประเภทของ KAMs ได้แก่ จำนวนเรื่อง KAMs ที่เกี่ยวกับการรับรู้รายได้ การประมาณการด้อยค่า การประมาณค่าเพื่อลูกหนี้ การประมาณค่าเพื่อการลดมูลค่าสินค้า การวัดมูลค่าสินทรัพย์ การรวมกิจการและรายการที่เกี่ยวข้องกัน และเรื่องอื่นๆ

ตารางที่ 7 พบว่าสำนักงานสอบบัญชี Big 4 มีความสัมพันธ์เชิงลบกับจำนวนเรื่อง KAMs ซึ่งจะพบมากใน KAMs ประเภทการประมาณค่าเพื่อลูกหนี้ (KAM_AR) การประมาณค่าเพื่อการลดมูลค่าสินค้า (KAM_Inv) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.001 และ 0.05 ตามลำดับ ส่วนจำนวนหน้ารายงานผู้สอบบัญชีมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับจำนวนเรื่อง KAMs ประเภท

การรับรู้รายได้ (KAM_Rvn) การประมาณการด้อยค่า (KAM_Impair) การประมาณค่าเพื่อลูกหนี้ (KAM_AR) การประมาณค่าเพื่อการลดมูลค่าสินค้า (KAM_Inv) และการรวมกิจการ (KAM_Merger) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.001 ในทุกตัวแปร

ตารางที่ 7 ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะของบริษัทที่ส่งผลต่อ KAMs ในแต่ละประเภท

Model 6: KAM_Rvn			Model 7: KAM_Impair	
Variables:	Coefficient	P-value	Coefficient	P-value
Intercept	0.804***	0.006	(2.463)***	<.0001
Big4	0.123***	0.006	0.088*	0.094
AuditGen	(0.065)*	0.072	0.120***	0.005
AuditPage	0.088***	<.0001	0.095***	<.0001
Subsidiary	(0.002)	0.364	0.006***	0.008
Loss	(0.110)**	0.012	0.277***	<.0001
Control Variables:	Yes		Yes	
N	872		872	
F-value	9.660***	<.0001	16.340***	<.0001
Adj. R ²	0.116		0.189	

Model 8: KAM_AR			Model 9: KAM_INV	
Variables:	Coefficient	P-value	Coefficient	P-value
Intercept	0.477**	0.020	0.639**	0.014
Big4	(0.089)***	0.005	(0.100)**	0.012
AuditGen	(0.018)	0.471	(0.027)	0.398
AuditPage	0.078***	<.0001	0.032***	0.010
Subsidiary	0.003**	0.024	(0.002)	0.302
Loss	0.040	0.198	(0.070)*	0.076
Control Variables:	Yes		Yes	
N	872		872	
F-value	9.310***	<.0001	9.660***	<.0001
Adj. R ²	0.112		0.116	

ตารางที่ 7 ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะของบริษัทที่ส่งผลต่อ KAMs ในแต่ละประเภท (ต่อ)

	Model 10: KAM_AssetValue		Model 11: KAM_Merger	
Variables:	Coefficient	P-value	Coefficient	P-value
Intercept	(0.044)	0.849	(0.457)*	0.063
Big4	0.025	0.490	(0.004)	0.915
AuditGen	0.026	0.370	0.026	0.391
AuditPage	0.006	0.585	0.063***	<.0001
Subsidiary	(0.002)	0.192	0.000	0.916
Loss	0.048	0.177	0.044	0.241
Control Variables:	Yes		Yes	
N	872		872	
F-value	10.060***	<.0001	7.970***	<.0001
Adj. R ²	0.121		0.096	

หมายเหตุ: *, **, *** ระดับนัยสำคัญที่ 0.10, 0.05, 0.01

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยในภาพรวมพบว่าจำนวนเรื่องสำคัญการตรวจสอบมีความสัมพันธ์เชิงลบกับผลการดำเนินงานของบริษัทอย่างมีนัยสำคัญ ในทางตรงกันข้ามจำนวนเรื่องสำคัญการตรวจสอบมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับค่าสอบบัญชีและจำนวนวันในการออกรายงานผู้สอบบัญชี สอดคล้องกับ Tangruenrat (2015) ที่อธิบายว่าผู้สอบบัญชีต้องใช้ความระมัดระวังมากขึ้นในการปฏิบัติงาน จึงอาจทำให้ค่าสอบบัญชีสูงขึ้น นอกจากนี้จำนวนเรื่องสำคัญในการตรวจสอบยังมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการจัดการกำไรที่อาศัยจากดุลยพินิจของผู้บริหารอย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับ Taktak and Mbarki (2014) ที่ระบุว่าชื่อเสียงของผู้สอบบัญชีไม่สามารถป้องกันการจัดการกำไรได้ อย่างไรก็ตาม KAMs ถือเป็นเรื่องที่ต้องการความใส่ใจเป็นพิเศษจากผู้สอบบัญชี ซึ่งอยู่บนพื้นฐานการตรวจสอบที่ต้องใช้เกณฑ์ความเสี่ยงและเน้นการระบุและประเมินความเสี่ยงของการแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญในงบการเงิน นอกจากนี้ Ching et al. (2015) ได้อธิบายว่าความแตกต่างของสภาพแวดล้อมในการสอบบัญชีทำอาจส่งผลให้ผลการวิจัยมีความแตกต่าง

จากผลการวิเคราะห์ด้านคุณลักษณะของบริษัทพบว่าสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่มีความสัมพันธ์เชิงลบกับจำนวนเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่จะนำเสนอเรื่องสำคัญในการตรวจสอบน้อยลง ผลการวิจัยครั้งนี้แตกต่างจากงานวิจัยของ Tangruenrat (2017) ที่พบว่าสำนักงานสอบบัญชี Big 4 จะนำเสนอเรื่องสำคัญในการตรวจสอบมากกว่าสำนักงานสอบบัญชี Non-big 4 เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ใช้ข้อมูล 2 ปี จึงทำให้ผลการวิจัยแตกต่างจากผลการวิจัยในอดีต นอกจากนี้ผลการวิจัยพบว่าจำนวนหน้ารายงานผู้สอบบัญชีและบริษัทที่ประสบผลขาดทุนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับจำนวนเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ ซึ่งอาจเป็นผลมาจากการที่ผู้สอบบัญชีต้องใช้ความระมัดระวังในการปฏิบัติหน้าที่ตรวจสอบมากขึ้นเพื่อให้ได้มาซึ่งหลักฐานที่เพียงพอและเหมาะสม อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ของคุณลักษณะของบริษัทดังกล่าวอาจมีความแตกต่างไปตามแต่ละประเภทของเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ

ข้อจำกัดของการวิจัย

งานวิจัยนี้พบข้อจำกัดในเรื่องการเปิดเผยข้อมูลความเสี่ยงในการตรวจสอบ ทำให้วัดค่า KAMs ได้ในรูปของจำนวนรายการ แต่ไม่สามารถวัดมูลค่าของแต่ละรายการ KAMs ได้ ดังนั้นงานวิจัยในอนาคต อาจศึกษาผลกระทบของ KAMs โดยพิจารณาจากมูลค่าของรายการที่เปิดเผยไว้ในย่อหน้า KAMs เพื่อทดสอบความสัมพันธ์กับกิจการ ผลการดำเนินงาน และการจัดการกำไร นอกจากนี้ควรเก็บข้อมูลในระยะยาวเพื่อทดสอบความสัมพันธ์เช่นเดียวกับงานวิจัยชิ้นนี้ว่าผลการวิจัยเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่เพราะตัวอย่างที่ใช้เป็นข้อมูลเพียงระยะเวลา 2 ปีเท่านั้น

REFERENCE

- Afza, T. & Nazir, M. S. (2014). Audit Quality and Firm Value: A Case of Pakistan. *Research Journal of Applied Sciences, Engineering and Technology*, 7(9), 1803–1810. DOI:10.19026/rjaset.7.465
- Al-Rassas, A. H., & Kamardin, H. (2016). Earnings quality and audit attributes in high concentrated ownership market. *Corporate Governance: The international journal of business in society* 16(2): 377–399. doi: 10.1108/CG-08-2015-0110
- Anne, M. T., Jaime, J. S., & Clive S. L. (2016). *Is the expanded model of audit reporting informative to investors? Evidence from the UK*. Working paper.
- Asare, S. K., & Wright, A. M. (2012). Investors', auditors', and lenders' understanding of the message conveyed by the standard audit report on the financial statements. *Accounting Horizons*, 26(2), 193–217.
- Bekiris, F. V., & Doukakis, L. C. (2011). Corporate Governance and Accruals Earnings Management. *Managerial and Decision Economics*, 32(7): 439–456. doi: 10.1002/ mde.1541.
- Bouaziz, Z. (2012). The impact of the presence of audit committees on the financial performance of Tunisian companies. *International Journal of Management and Business Studies*, 2(4), 57–64.
- Burns, N., & Grove, S. K. (1993). *Study the practice of nursing research: Conduct, critique & utilization*. (Forth edition). W. B. Saunders Company: Philadelphia.
- Ching, C. P., Teh, B. H., San, O. T., & Hoe, H. Y. (2015). The Relationship among Audit Quality, Earnings Management, and Financial Performance of Malaysian Public Listed Companies. *International Journal of Economics & Management*, 9(1), 211–29.
- Christensen, B. E., Glover, S. M., and Wolfe C. J. (2014). Do Critical Audit Matter Paragraphs in the Audit Report Change Nonprofessional Investors' Decision to Invest?. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 33(4), 71–93. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2318590>
- Dechow, P., Sloan, R. G., & Sweeney, A. P. (1995). Detecting Earnings Management. *The Accounting Review*, 70(2), 193–225.
- Elizabeth, G. Kay, W. T. Maria, V. & Miguel, M. (2016). Consequences of changing the auditor's report: Evidence from the U.K. Review of Accounting Studies, Forthcoming; University of Miami Business School Research Paper No. 18-1. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2741174>

- Fitriany, Sylvia Veronica & Viska Anggraita. (2016). Impact of Abnormal Audit Fee to Audit Quality: Indonesian Case. *American Journal of Economics*, 6(1), 72–78.
- Garcia-Blandona, J., Argilés-Boschb, J.M., & Ravendac, D. (2019) Is there a gender effect on the quality of audit services? *Journal of Business Research*, 96, 238–249.
- Gray, G. L., Turner, J. L., Coram, P. J., & Mock, T. J. (2011). Perceptions and misperceptions regarding the unqualified auditor's report by financial statement preparers, users, and auditors. *Accounting Horizons*, 25(4), 659–684.
- Hadriche, M. (2014). Auditor Reputation, Audit Opinion, and Earnings Management: Evidence From French Banking Industry. *Journal of Modern Accounting and Auditing*, 11(7), 341–352. doi: 10.17265/1548-6583/2015.07.002
- Hsu, M. F., & Wen, S. Y. (2015) The Influence of Corporate Governance in Chinese Companies on Discretionary Accruals and Real Earnings Management. *Asian Economic and Financial Review*, 5(3), 391–406. doi: 10.18488/journal.aefr/2015.5.3/102.3.391.406.
- Humphrey, C., Loft, A., & Woods, M. (2009). The global audit profession and the international financial architecture: Understanding regulatory relationships at a time of financial crisis. *Accounting, organizations and society*, 34(6), 810–825.
- IAASB. (2013). *Reporting on Audited Financial Statements: Proposed New and Revised International Standards on Auditing (ISAs)*. Revised July 2013.
- Kanagaretnam, K., Lim, C. Y., & Lobo, G. J. (2014). Effects of international institutional factors on earnings quality of banks. *Journal of Banking and Finance*, 39, 87–106.
- Libby, R. (1979). Bankers' and auditors' perceptions of the message communicated by the audit report. *Journal of Accounting Research*, 17(1), 99–122.
- Lopes, A. P. (2018). Audit Quality and Earnings Management: Evidence from Portugal. *Athens Journal of Business and Economics*, 2(4), 179–192.
- Martinez, A. L., & Moraes, A. D. J. (2014). Association between Independent Auditor Fees and Firm Value: A Study of Brazilian Public Companies. *Journal of Modern Accounting and Auditing*, 10(4), 442–450.
- Memiş, M. Ü., & Çetenak, E. H. (2012). Earnings management, audit quality, and legal environment: An international comparison. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 2(4), 460–469.
- Niskanen, J., Karjalainen, J., Niskanen, M., & Karjalainen, J. (2011). Auditor gender and corporate earnings management behavior in private Finnish firms. *Managerial Auditing Journal*, 26(9), 778–793. <https://doi.org/10.1108/02686901111171448>
- Okolie, A. O., Izedonmi, F. O. I., & Enofe, A. O. (2013). Audit quality and accrual-based earnings management of quoted companies in Nigeria. *IOSR Journal of Economics and Finance*, 2(2), 7–16.
- Okolie, A. O. (2014). Accrual-based earnings management, corporate policies, and managerial decisions of quoted companies in Nigeria. *Research Journal of Finance and Accounting*, 5(2), 1–14.

- Owhoso, V. (2002). Mitigating gender-specific superior ethical sensitivity when assessing likelihood of fraud risk. *Journal of Managerial Issues*, 14(33), 60–74.
- Pornupatham, S., & Vichitsarawong, T. (2016). Draft of New Auditor's Report: Challenges of Auditors and Users. *Chulalongkorn Business reviews*, 36(141), 36–54.
- Porter, B., hÓgartaigh, C. Ó., & Baskerville, R. (2009). *Report on research conducted in the United Kingdom and New Zealand in 2008 investigating the audit expectation-performance gap and users' understanding of, and desired improvements to, the auditor's report*. Report prepared for AICPA's ASB and IAASB. Retrieved from http://www.ifac.org/system/files/downloads/Porter_et_al_Final_Report_Combined.pdf
- Sayyar, H., Basiruddin, R., Abdul Rasid, S. Z., & Elhabib, M. A. (2015). The impact of audit quality on firm performance: evidence from Malaysia. In: The 1st World Virtual Conference on Social and Behavioral Sciences 2015, 28–30 Jun, 2015, Skudai, Johor.
- Sim Chia Hua, Daw Tin Hla, & Abu Hassan Md Isa. (2016). Malaysia Financial Reporting Practices and Audit Quality Promote Financial Success: The Case of Malaysian Construction sector. *UNIMAS Review of Accounting and Finance*, 1(1), 34–50.
- Sirois, L. P., Bédard, J., and Bera, P. (2018). The Informational Value of Key Audit Matters in the Auditor's Report: Evidence from an Eye-Tracking Study. *Accounting Horizons*, 32(2), 141–162. <https://doi.org/10.2308/acch-52047>
- Srijunpetch, S. (2017). Key Audit Matters in an Auditor's Report and Response of the Stock Exchange of Thailand. *Journal Accounting Profession*, 13(38), 22–37. DOI: 10.14456/jap.2017.11
- Taktak, N. B., & Mbarki, I. (2014). Board characteristics, external auditing quality, and earnings management: Evidence from the Tunisian banks. *Journal of Accounting in Emerging Economies*, 4(1), 79–96.
- Tangruenrat, C. (2015). The Value of New Auditor's Report. *Journal Accounting Profession*, 11(31), 26–44. DOI: 10.14456/jap.2015.10
- Tangruenrat, C. (2017). New Auditor's Report: The 1st-year Experiences. *Journal Accounting Profession*, 13(38), 5–21. DOI: 10.14456/jap.2017.10
- Tsipouridou, M., & Spathis, C. (2012). Earnings management and the role of auditors in an unusual IFRS context: The case of Greece. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 21(1), 62–78. doi: 10.1016/j.intaccaudtax.2012.01.005.
- Vanstraelen, A., Schelleman, C., Meuwissen, R., & Hofmann, I. (2012). The audit reporting debate: seemingly intractable problems and feasible solutions. *European Accounting Review*, 21(2), 193–215. doi: 10.1080/09638180.2012.687506
- Yuniarti, R. (2011). Audit Firm Size, Audit Fee and Audit Quality. *Journal of Global Management*, 2(1), 84–97.